

València, capital de la República

Ara fa setanta anys la ciutat de València tornà a ser capital d'estat. El 1707, 'manu militari' i 'por el justo derecho de conquista', havia deixat de ser-ho. Els borbons l'havien condemnada a un obscur provincialisme i a una esquifida capitalitat només d'una part del territori del que havia estat cap i casal. Per mà de la Segona República tornà a exercir una capitalitat provisional, i en aquest cas, de tot l'estat espanyol. Els dirigents d'aquella República pretenien 'organitzar des d'aquí la victòria definitiva'.

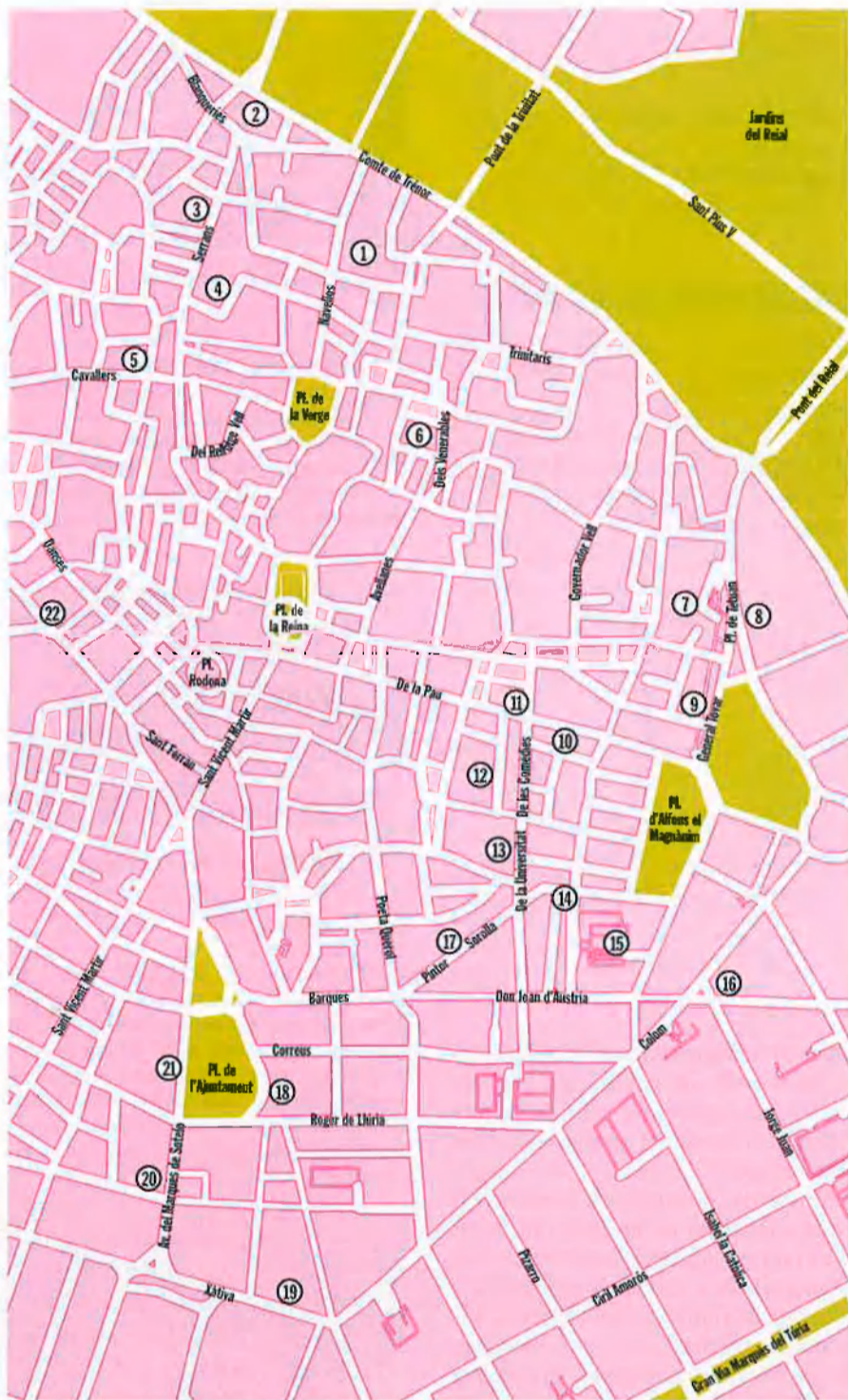
El govern del Front Popular, el segon que presidí Largo Caballero, s'havia acabat de formar el dia 4 de novembre del 1936. I, en una brillant operació secreta, s'havia traslladat a València entre el 6 i el 7 de novembre. El 7 celebrà el seu primer consell de ministres al palau dels Borja, actual seu de les Corts valencianes i en aquell moment de la Presidència.

L'aparell de l'estat no sols eren els ministres. Arribaren 15 departaments ministerials amb 20 sotssecretaries i 27 direccions generals. I, a més, el Banc d'Espanya, l'Estat Major Central, la Direcció de la Policia i de la Guàrdia Nacional Republicana, les Acadèmies, les ambaixades de l'Argentina, els Estats Units d'Amèrica, de Mèxic, Turquia i l'URSS, les seus centrals dels partits polítics i dels sindicats, les delegacions dels governs autònoms de Galícia, el País Basc i Catalunya i diversos organismes internacionals. S'habilitaren com a ministeris seus d'organismes oficials o palaus de l'aristocràcia o de l'alta burgesia, que havien fugit o que els havien cedit. S'estudià la ubicació de les Corts al Palau de la Generalitat, però, finalment, s'utilitzà la Llotja a fi no deixar sense espai el Consell Provincial.

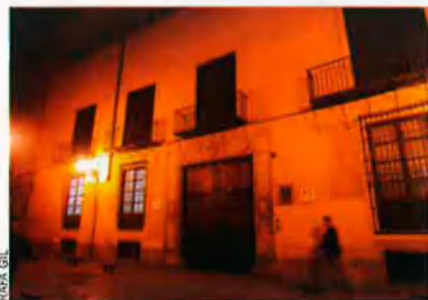
Arribaven amb les famílies i "amb els equipatges més mínims, quasi amb el que duien al damunt", segons Gil Albert. Un testimoni afirma: "Durant la nit del 6 al 7 de novembre del 1936, començaren a arribar el primers efectius burocràtics i administratius; el suport de l'estat, que a Espanya s'ha caracteritzat sempre per la seua infla- >>

1 Presidència de la República i Presidència del Consell de Ministres Palau dels Borja

► L'imponent palau gòtic fet construir pels Borja, ducs de Gandia, al segle XV i transformat en fàbrica de filatures neogòtica a final del segle XIX fou escollit per a seu de la presidència de la República de Manuel Azana i de la presidència del Consell de Ministres, que ostentava Francisco Largo Caballero, que així mateix era ministre de Guerra. També hi hagué despatx per al ministre d'Estat Julio Álvarez del Vayo. Fou, doncs, un dels centres neuràlgics de la capital republicana.

2 Dipòsit del patrimoni artístic espanyol Torres de Serrans

Començà a construir-les el 1391 Pere de Balaguer, seguint el model de la porta Reial de Poblet. Són un dels exemples més reeixits del gòtic militar. Degudament reforçades, aixoplugaren part del tresor artístic i històric espanyol, traslladat a València pel Govern de la República per salvar-lo dels bombardejos franquistes.

3 Refugi antiaeri

Els refugis formaren part de la vida quotidiana, a causa dels intensos bombardejos. La xarxa s'estenia fins i tot sota escoles com la de Balmes o instituts com el Lluís Vives.

4 Ministeri de la Governació Palau Baró de Llauri

Al palau d'origen gòtic del carrer de Samaniego amb contundents reformes posteriors, hi havia el Ministeri de la Governació, del qual fou responsable Àngel Gallarza.

5 Ministeri de Justícia i Ministeri d'Agricultura Palau Alfons el Magnànim (Metal·lúrgia, 26)

Al carrer dels Cavallers, al palau gòtic dels Alfont, remodelat al segle XVIII, s'aixoplugà primer el Ministeri de Justícia, dirigit per l'anarquista de Reus Joan Garcia Oliver, i, després, el Ministeri d'Agricultura, amb el ministre comunista bilbaí Vicente Uribe.

Canvi de nom als carrers

Un nombre considerable de carrers canviaren de nom. Variaren, essencialment, les denominacions que pogueren associar-se a la monarquia i a la religió. De vegades, es tracta d'homenatges imprescindibles. En ple deliri revolucionari s'arriba a solucions, a voltes, realment còmiques. El franquisme esborrà qualsevol vestigi. Així:

1936-1939	ARA	1936-1939	ARA
Ausiàs March	Alfons el Magnànim	Riego	Ermita
Vinatea	Pl. de la Mare de Déu	Salvador Seguí	Comte de Salvatierra
Mestre Ripoll	Beneficència	Sagasta	Pérez Bayer
Lenin	Av. del Port	Mèxic	Navarro Reverter
Margarita Nelken	Isabel la Catòlica	Unió Soviètica	Passeig al Mar
Largo Caballero	Sant Vicent	Generalitat de Catalunya	Cánovas
Màxim Gorki	Comèdies	Regió Valenciana	Pl. de la Reina
Emilio Castelar	Ajuntament	14 d'abril	Regne de València
Capità Navacerrada	General Tovar	Iconoclastes	Monges
Capità Tejero	Sang	Komsomol	Sant Ferran
Milicià Juan Marco	Beat Gaspar Bono	Socors Roig	Federico García Sanchiz
Largo Caballero	Sant Vicent Màrtir	FAI	Doctor Sumsi
Periodista Sirval	Barques	Milicià Roig	Santa Mònica
Pablo Iglesias	Maria Cristina	Solidaritat	Pizarro
Salmerón	Marqués de Sotelo	Metal·lúrgia	Cavallers
Pi i Margall	Calvo Sotelo	Senyera (o Pl. Roja)	Pl. Tetuan
Bonaventura Durruti	Marquès del Túria	Vivers	General Elío
Ángel Pestana	Joan d'Àustria		
Canalejas	Marquès de Duesaigües		

>> ció... L'Espanya oficial va anar prenent possessió dels millors pisos vacants de la ciutat, propietat de persones declarades faccioses.”

Amb el Govern vingué una gran massa de refugiats. Entre els que figuraven hi havia una bona nòmina d'intel·lectuals que el Govern volia que continuaren treballant tranquils a la rereguarda, i infants i dones, fills i esposes de combatents, desenes de milers de refugiats i ferits; els periòdics criden als valencians perquè acolliren els “fills dels heroics defensors de Madrid”. València passà de 87.000 habitants a 250.000, la qual cosa provocà greus problemes d'habitatge, subministraments i transports, resolt per la intervenció de les autoritats i per la forta agitació revolucionària que es vivia i portava a la solidaritat. I de seguida començaren a arribar queviures de totes les comarques valencianes. Segons Gil Albert, “es tractaven els ministres amb els milicians, la gent de l'horta

amb els funcionaris madrilenys, els desocupats amb els enviats pel seu treball... Els neguitejava cada dia el problema del dormir i el menjar, on dormir, com menjar.”

Va canviar el rostre, els costums i la vida quotidiana de la ciutat; hi hagué fins i tot problemes i xocs entre valencianoparlants i castellanoparlants. L'afluència de refugiats, intel·lectuals, buròcrates, polítics, assessors soviètics, brigadistes internacionals, periodistes, delegacions i diplomàtics estrangers transformà inevitablement València, fent-la passar del provincialisme oficial a una urbs sobresaturada i cosmopolita amb uns carrers abarrotats, on s'escoltaven totes les llengües de l'estat i un gran nombre de llengües estrangeres. València va exercir de capital d'estat amenaçada per la rebel·lió feixista sense complexos i amb dignitat.

Alfons Llorenç

6 **Ministeri de Sanitat**
Palau Marqués de Campo (Pl. Palau)

A l'edifici del segle XVII, antic habitatge del Marquès de Campo i dels Comtes de Berbedel, a més de Capitania General, a principi del XIX, s'hi va ubicar el Ministeri de Sanitat (que havia ocupat el palauet dels Montenegro al carrer de Sorní) amb la primera ministra de la història, l'anarquista Federica Montseny.

10 **Ministeri d'Instrucció Pública i Casa de la Cultura**
Hotel Palace (Pau, 42-44)

Hotel de luxe d'estil eclèctic fet per Antoni Martorell Trilles per a l'Exposició Regional de 1909. Alberga el Ministeri d'Instrucció Pública i la Casa de Cultura, presidida per Antonio Machado, i aixoplugà artistes, escriptors i científics, des del novembre del 1936, quan el Govern de la República decidí evacuar-los de Madrid, sota la vigilància del mític “Quinto Regimiento”.

14 **Serveis de la Presidència i Ministeri de la Guerra**
Palauet de Caro (Pintor Sorolla)

Palauet d'estil eclèctic, construït per un mestre d'obres entre 1893 i 1906, aixoplugà els serveis de la Presidència del Govern i del Ministeri de la Guerra, sota la responsabilitat de Francisco Largo Caballero.

7 **Ministeri d'Hisenda**
Palau Morader (Pl. de la Senyera)

Desaparegut i substituït per un edifici modern de Miguel Fisac (una de les seues portades s'exhibeix ara als jardins dels Vivers) acollí el Ministeri d'Hisenda, en aquell moment dirigit pel prestigiós doctor Juan Negrín, que poc després seria elegit president del Consell de Ministres.

8 **Serveis de Presidència i Guerra**
Capitania General (Pl. de la Senyera)

L'antic convent gòtic de Sant Domènec (segle XV), a més de serveis del Ministeri de Marina i Aire, presidit per Indalecio Prieto, fou despatx i residència oficial del president de la República, que habitava en la finca de La Pobleta de Serra, on s'arribaren a fer, per raons de seguretat, consells de ministres.

9 **Ministeri de Propaganda**
Seu Central de la Caixa d'Estalvis
(Pl. de la Senyera / Pl. Roja)

Casticista amb decoracions d'un neobarroc valencià, ostentós i kitsch, és obra d'Antoni Gómez Davó; construït el 1932 com a seu central de la Caixa d'Estalvis. Acollí el Ministeri de Propaganda, encapçalat pel valencià d'Alacant Carles Espià Rizo.

11 **Ideal Room Café Restaurant**
(Pau, 19, cantó amb Màxim Gorki)

Construït el 1901 per l'arquitecte Joaquim Arnau. Ara és un comerç de llenceria fina el café que fou lloc de cita d'intel·lectuals, artistes, corresponsals de guerra, diplomàtics, espies... Als seus vetlladors de màrmol era fàcil trobar Miguel Hernández prenent café amb Pablo Neruda. Lloc de cita de Josep Renau, els germans Ballester, Gori Muñoz, Manuel Sanchis Guarner, Ricard Rosso, Àngel Gaos o Emili Gómez Nadal.

12 **Dipòsit del patrimoni artístic espanyol**
Col·legi Corpus Christi (Nau, 1)

Projectat per Guillem del Rei el 1586 per encàrrec del Patriarca Ribera, sobreg exemple de l'art de la Contrareforma, majestuós, austere, distanciat. Va emmagatzemar, conservar i restaurar, amb la Porta dels Serrans, el patrimoni artístic i històric espanyol, els fons del Museu del Prado, el Palau Reial, el Palau de Llíria, la Biblioteca Nacional, etc. En el seu claustre s'exposaren el 1937 destacades peces del tresor artístic d'Espanya.

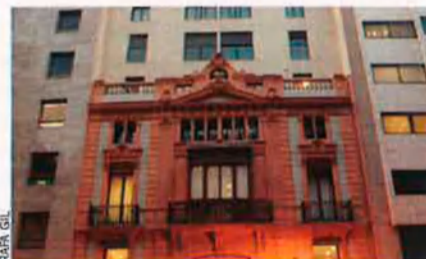
13 **Ministeri d'Instrucció Pública**
Universitat de València (Màxim Gorki, 1)

Iniciat al segle XV i amb el Paraninf del 1739, dissenyat pel pare Tosca i assolat en la guerra del Francès, l'edifici actual es configurà el 1830. L'ocupà el Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts dirigit pel comunista Jesús Hernandez. Josep Renau fou el director general de Belles Arts que encarregà el *Gernika* a Picasso i dirigí la salvació i el trasllat a València del patrimoni històric i artístic espanyol.

15 **Socors Roig Internacional**
Convent de Santa Caterina

Al convent de Santa Caterina, construït sobre la necròpolis dels jueus valencians, i, a la vegada, destruït per ubicar-hi uns grans magatzems, s'establí la seu del Socors Roig Internacional, una ONG revolucionària, tota una xarxa de solidaritat amb la República.

16 **Primera seu del Ministeri de Sanitat**
Palauet Montenegro

Un dels edificis de família rica que trobaren deshabitats en arribar el Govern de la República. S'hi establí la primera seu del Ministeri de Sanitat, dirigit per l'anarquista Federica Montseny, des d'on aplicà mesures àmbit mundial.

17 **Seu del diari 'El Mercantil Valenciano'**
Pintor Sorolla, 13

El *Mercantil Valenciano*, el diari més progressista, llegit i influent de la ciutat de València, va apostar clarament per la República. Una fidelitat que pagà amb tancament, represions i confiscacions de màquines i despatxos, de redacció i tallers.

Societat | Segona República

18 Ministeri de Comunicació
Correus (Pl. Emilio Castelar)

Construït el 1923 en un classicisme acadèmic grandiloqüent, inspirat en les exposicions de París i Chicago, que pretén exhibir el poder i prepotència de l'estat, fou la seu del Ministeri de Comunicacions i Marina Mercant, al qual s'afegí el 1937 Transports i Obres Públiques, sota el ministre Bernardo Giner de los Ríos.

19 Seu de la KGB
Ambaixada de l'URSS (Hotel Metropol, C. Xàtiva)

A l'aleshores Hotel Metropol, enfront de la plaça de Bous, s'establí l'ambaixada russa. L'URSS –amb Mèxic– fou un dels pocs països que ajudaren a la República. També tractaren d'influir en els seus governs i en el triomf de la revolució. Per això fou un dels centres de poder, des d'on es coordinaven els espies, el KGB i els assessors.

20 Ministeri de Treball
Caixa de Previsió (Av. Salmerón)

Edifici de l'arquitecte Enrique Viedma Vidal, d'un casticisme emfàtic amb casuals i campanar neobarrocs, construït el 1928 per a l'Institut Nacional de Previsió i conegut pel poble valencià com la "Casa del Xavo". Acollí el Ministeri de Treball i Previsió amb el ministre Anastasio de Gracia, substituït posteriorment pel reusenc d'ERC Jaume Aiguader i Miró.

21 Sessions de Corts i Segon Encontre d'Escriptors Antifeixistes
Ajuntament de València (Pl. Emilio Castelar)

A partir de la Casa de l'Ensenyança de l'Arquebisbe Mayoral i de l'Església de la Sang, ambdues del segle XVIII, es configurà entre 1905 i 1950, amb façana de Benlliure, l'edifici de l'actual Ajuntament de València. La seua Sala de Consells va acollir algunes sessions del Parlament espanyol, com la que ratificà la confiança en el Govern de Largo Caballero.

22 Seu de les Corts espanyoles
Llotja (Av. de Pablo Iglesias)

La *inclita domus*, que inicià Pere Comte el 1482, un del més bells exemples del món del gòtic civil i emblema i clau del brillant segle d'or valencià, fou la seu del Congrés dels Diputats i va acollir sessions de les Corts espanyoles. Els noticiaris de l'època filmaren la diputada Dolores Ibaruri, "Passionaria", dirigint-se al Parlament en aquells moments dramàtics.

El Govern que es traslladà a València

València fou convertida en capital de l'estat espanyol pel segon govern del Front Popular, presidit pel socialista Francisco Largo Caballero. S'havia constituït dies abans de traslladar-se al cap i casal, el 4 de novembre del 1936 i, de fet, celebrà el primer consell de ministres al Palau dels Borja el dia 7 de novembre. Era integrat per ministres del PSOE, PCE, CNT, Izquierda Republicana, PNB, ERC i URN. La gran novetat era la participació dels anarquistes, tan enemics de l'exercici directe de les tasques del poder. Entre els ministres hi havia els valencians Juli Just en Obres Públiques i Carles Esplà en Propaganda, i entre els catalans, Federica Montseny en Sanitat, Joan Garcia Oliver en Justícia, Joan Peiró en Indústria i Jaume Aiguader sense cartera:

President de la República: Manuel Azana Díaz
President del Govern: Francisco Largo Caballero
Ministre d'Agricultura: Vicente Uribe Galdeano
Ministre de Comerç: Juan López Sánchez

Ministre de Comunicacions i Marina Mercant: Bernardo Giner de los Ríos

Ministre d'Estat: Julio Álvarez del Vayo

Ministre de Governació: Àngel Galarza Gago

Ministre de Guerra: Francisco Largo Caballero

Ministre d'Hisenda: Juan Negrín López

Ministre d'Instrucció Pública: Jesús Hernández

Ministre d'Indústria: Joan Peiró Belis

Ministre de Justícia: Joan Garcia Oliver

Ministre de Marina i Aire: Indalecio Prieto Duero

Ministre de Propaganda: Carles Esplà Rizo

Ministra de Sanitat i Assistència Social: Federica Montseny Mané

Ministre de Treball i Previsió: Anastasio de Gracia Villarubia

Ministre sense cartera: José Giral Pereira

Ministre sense cartera: Manuel de Irujo Ollo

Ministre sense cartera: Jaume Aiguader i Miró